

॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ क्रोधादीनामुत्थितलक्षणाभिव्याख्याति लोभादित्यादिना लोभात्केनचिन्मिस्तेनोपहृतात्कोधोभवति सचपरदोषेष्टैः उदीर्यते उद्धोभोभवति ॥ ७ ॥ सक्षमयातिष्ठतेनिरुध्यते विनिवर्तते चेति एवं सर्वत्र द्रष्टव्यं ॥ ८ ॥ ९ ॥ परस्मिन् स्यादोषदर्शनं तन्नोधाहोभाद्भवति दयया निवर्तते अत्र क्रोधादीनां व्युत्पादनप्रसंगे उद्देशक्रमो नादत्तव्यः असूया च अवयवदर्शनात् परस्मिन् दोषदर्शनात् एति उदेति तत्त्वज्ञानात् वस्तुनो निर्दोषत्वज्ञानादसूयाधीमतां निवर्तत इत्यनुषंगः सार्द्धं श्लोकोयं ॥ १० ॥ मोहो विपरीतबुद्धिः ॥ ११ ॥ मोह इत्याकुर्यते विधित्सा आरंभ प्रावण्यं इदमुभयं विरुद्धानि कौलिकादिशास्त्राण्ये

एते प्रमत्तं पुरुषमप्रमत्तास्तुदंति च ॥ वृका इव विलुपंति हृष्टैव पुरुषं बलात् ॥ ४ ॥ एभ्यः प्रवर्तते दुःखमेभ्यः पापं प्रवर्तते ॥ इति मर्त्यो विजानीयात्स तत्तं पुरुषं भ ॥ ५ ॥ एतेषामुदयं स्थानं क्षयं च दृष्टिर्विपते ॥ हन्ते ते कथयिष्यामि क्रोधस्योत्पत्तिमादितः ॥ ६ ॥ यथा तत्त्वं क्षितिपते तदिहैकमनाः शृणु ॥ लोभाक्रोधः प्रभवति परदोषैरुदीर्यते ॥ ७ ॥ क्षमयातिष्ठते राजन् क्षमया विनिवर्तते ॥ संकल्याज्जायते कामः सेव्यमानो विवर्धते ॥ ८ ॥ यदा प्राज्ञो विरमते तदा सद्यः प्रणश्यति ॥ परासूया क्रोधलोभावंतरा प्रतिमुच्यते ॥ ९ ॥ दयया सर्वभूतानां निर्वेदा द्विनिवर्तते ॥ अवयवदर्शनादेति तत्त्वज्ञानाच्चधीमतां ॥ १० ॥ अज्ञानप्रभवो मोहः पापाभ्यासात् प्रवर्तते ॥ यदा प्राज्ञेऽपुनरुमते तदा सद्यः प्रणश्यति ॥ ११ ॥ विरुद्धानीह शास्त्राण्येव पश्यंति कुरुद्वह ॥ विधित्सा जायते तेषां तत्त्वज्ञानां निवर्तते ॥ १२ ॥ प्रीत्या शोकः प्रभवति वियोगात्तस्य देहिनः ॥ यदानिरर्थकं वेत्ति तदा सद्यः प्रणश्यति ॥ १३ ॥ परासुता क्रोधलोभादभ्यासाच्च प्रवर्तते ॥ दयया सर्वभूतानां निर्वेदात्सा निवर्तते ॥ १४ ॥ सत्यत्यागात्तुमात्सर्यमहितानां च सेवया ॥ एतत्तु क्षीयते तात साधूनामुपसेवनात् ॥ १५ ॥ कुलाज्ज्ञानात्तथैश्वर्यान्मदोभवति देहिनां ॥ एभिरेव तु विज्ञातैः सच सद्यः प्रणश्यति ॥ १६ ॥ ईर्ष्या कामात्प्रभवति संहर्षाच्चैव जायते ॥ इतरेषां तु सत्वानां प्रज्ञया सा प्रणश्यति ॥ १७ ॥ विभ्रमाह्लोकवाद्यानां द्वैषैर्वाप्यैरसंमत्तैः ॥ कुत्सा संजायते राजन् लोकान्नेक्ष्याभिशाम्यति ॥ १८ ॥ इतिकर्तुं न शक्ता ये बलस्यायापकारिणे ॥ असूया जायते तीव्राकारुण्या द्विनिवर्तते ॥ १९ ॥ रूपणान्स तत्तं दृष्ट्वा ततः संजायते रूपा ॥ धर्मनिष्ठां यदा वेत्ति तदा शाम्यति सारूपा ॥ २० ॥ अज्ञानप्रभवो लोभो भूतानां दृश्यते सदा ॥ अस्थिरत्वं च भोगानां दृष्ट्वा ज्ञा

त्वा निवर्तते ॥ २१ ॥ पश्यंति तेषां जायते तत्त्वज्ञानात्सम्यग्वैदिकार्थज्ञानात्तत्र विश्वासाच्च निवर्तते ॥ २२ ॥ पुत्रादिप्रियवस्तुनां शोको जायते सच शोचतोऽपि पुनर्दुर्लभ इति निरर्थक इति ज्ञानान्मथ्यतीत्याह ग्रीत्येति ॥ २३ ॥ परासुता अत्यंतं अकार्यपारवश्यं अभ्यासादसकृदावृत्तेः दयया क्रोधपरासुता निवर्तते निर्वेदाद्वैराग्याह्लोभादिजतिभेदः ॥ २४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ इतिकर्तुं यथा योग्यं प्रतीकारं कर्तुं ॥ १९ ॥ रूपापि चित्तोन्माथकरीति द्वेषवद्भैवेत्यभिप्रेत्याह रूपणानिति ॥ २० ॥ अज्ञानप्रभवो लोभ इत्यत्र लोभपदेन भयं पापं लोभस्य प्राग्व्याख्यातत्वात् रूपणमयमिति भयस्यापि प्रागुद्दिष्टत्वाच्च ॥ २१ ॥